

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

A szakértő alkalmazása a polgári perben

Szerző: dr. Ivanov Márta

2016. május 8.

Esztergom

I. A szakértő alkalmazása

A polgári eljárás során szakértőt akkor kell alkalmazni, ha a perben jelentős tény vagy egyéb körülmény megállapításához vagy megítéléséhez olyan különleges szakértelem szükséges, amellyel a bíróság nem rendelkezik.¹ A „különleges” kifejezés itt nem a hétköznapi értelemben vett különlegességet jelenti, hanem csak azt jelzi, hogy az adott kérdés megválaszolása nem jog-, hanem ténykérdés. A különleges szakértelem tapasztalati tételek ismeretét jelenti. Ezek lehetnek kialakult tudományos vagy technikai tételek, amelyek szakkönyvekben megtalálhatók, lehetnek azonban olyanok is, amelyeket a szakértő hosszú évek gyakorlata alapján elsajátított.²

A szakértő bizonyítási eszköz, amely a bíróság hiányzó szakértelmét pótolja valamely bizonyítandó tény meghatározásához, vagy értékeléséhez. A szakértő feladata, hogy a tudomány és a műszaki fejlődés eredményeinek felhasználásával készített szakvéleményével segítse a tényállás megállapítását és a szakkérdés eldöntését³, tehát a szakértő a bíróság segédszerve. A bíróság azonban nem háríthatja át a szakértőre a per eldöntéséhez szükséges tények és körülmények felderítésének feladatát, és nem engedheti át a szakértőnek a bizonyítékok mérlegelésére vonatkozó jogkörét (BDT2003. 780.; BH1987. 411.).

A bíróság maga jogosult eldönteni, hogy rendelkezik-e olyan szakértelemmel, amely a per eldöntéséhez szükséges. Amennyiben nem, a törvény szerint köteles szakértőt kirendelni, azonban csak abban az esetben ha saját ismeretanyaga alapján valamely ténybeli kérdésben nem tud megnyugtatóan állást foglalni.⁴ Inkább helyesebb azonban szakértőt kirendelni - akkor is ha esetleg feleslegesnek tűnik - ,mint képzelt szaktudás alapján téves ítéletet hozni (LB P. törv. 20037/1957.). Hibás azonban szakértőt kirendelni, ha a bíróság saját élettapasztalata alapján is képes az adott tény értékelésére - tehát az különösebb szakismeretet nem igényel - továbbá ha más bizonyítási eszköz helyett alkalmazza, például szemle helyett szakértővel méreti fel az ingatlan hasznos alapterületét.

¹ Pp. 177. § (1) bek.

² Kengyel Miklós: Magyar polgári eljárásjog, Osiris Kiadó, Bp. 2004. 292. old.

³ Iszt. 1.§.

⁴ Kengyel Miklós: A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp. 2005. 231.old

Eljárásjogi szempontból lehetőség van arra is, hogy a hasonló perben készült szakvéleményt a bíróság - mint a hivatalos működése során megismert tény - a tárgyalás anyagává tegye. Az eljáró bírónak ilyenkor a más perben készült szakvéleményt a per anyagává kell tennie, és annak megismerésére a feleknek lehetőséget kell nyújtania, hogy észrevételeiket megtehesék.

Ahhoz azonban, hogy a bíróság szakértőt rendelhessen ki, szükséges, hogy a felek valamelyike tegyen ilyen tartalmú bizonyítási indítványt, a felek rendelkezési joga és a kérelemre történő eljárás elvének megfelelően. Kizárólag személyállapotú perekben jogosult a bíróság szakértő kirendelésére ex officio.

A szakértő napjainkban igen gyakran igénybe vett bizonyítási eszköznek tekinthető, a perek nagy százaléka minősül „szakértői pernek”, tehát alapvetően szakkérdés alapján eldöntendő jogvitának.

Ingtalanforgalmi szakértő kirendelését kéri például a felek annak megállapítása érdekében, hogy egy lakóház értéke mennyivel csökkent amiatt, mert közvetlenül mellé építettek egy magasabb házat. Szakértői kérdés lehet az, hogy egy ingatlan eladáskori forgalmi értéke és az eladási ára között fennállt-e a feltűnő értékkülönbség. Leggyakrabban a közös tulajdon megszüntetési perekben a **ráépítés** kérdésköre az, ahol szakértő kirendelése nélkülözhetetlen a felek megegyezése hiányában, ugyanis meg kell állapítani a teljes ingatlan forgalmi értékét; azt, hogy a ráépített pl. tetőtéri szint az egészhez képest hányadrészt képvisel, és mennyi annak az értéke; hogy az egyik fél által végzett tetőtérbeépítés eredményezett-e értéknövekedést az egész ingatlan tekintetében, ha igen, mennyivel növelte az ingatlan forgalmi értékét; hogy a fél által elvégzett beruházásoknak mennyi a mai értéke; hogy felek és rokonaik által az ingatlanon végzett munkáknak van-e számottevő értéke, s hogy ez az érték hány százalékát teszi ki a bővítmény értékének. Gyakori kérdésként merül fel, hogy az ingatlan átalakítható-e társasházzá, s az milyen költségvonzattal jár. Amennyiben a szakértő a fenti kérdéseket megválaszolja, már csak jogkérdés annak eldöntése, hogy amennyiben a házastársak valamelyik házastárs szüleinek közös tulajdonában lévő ingatlanra építenek rá, s az egyik szülő halála után az eredeti ingatlan fele tulajdoni hányada öröklés jogcímén az egyik házastárs különvagyona lesz, ez esetben hogyan alakulnak a tulajdoni viszonyok, figyelemmel a házastársak belső és külső jogviszonyára.

Ugyancsak ingatlanforgalmi szakértőt kell kirendelni **birtokháborítási perben** annak megállapítására, hogy például az egyik fél használ-e, s ha igen, akkor mekkora területet a másik fél ingatlanából; hogy az alperes a támfalat kinek az ingatlanán építette fel. A szakértő feladata az is, hogy az ingatlan-nyilvántartási térképen ábrázolt határvonalnak megfelelően meghatározza a felperesi és alperesi ingatlanok közötti határvonal természetbeni helyét.

A bíróságnak nincsen módja és nem is kötelessége, hogy a fenti kérdésekben szakértelemmel rendelkezzen, a szakkérdésen alapuló jogviták eldöntése érdekében ezért írja elő a törvény, hogy szakértőt vehet igénybe a bíróság.

Ugyanígy szakértő határozhatja meg például a **környezetvédelmi jellegű károk összegét**. Nagyon gyakran rendelnek ki szakértőt **gépjármű-felelősségbiztosítással** kapcsolatos perekben is.

Vannak olyan perek, amelyek jellegüknél fogva nem nélkülözhetik a szakértő közreműködését. Ilyenek például a **származásmegállapítási perek**, ahol legtöbbször vércsoportvizsgálatot és DNS-vizsgálatot végeznek el a lehetséges szülőkön.

Minden esetben igazságügyi elmeorvos-szakértőt kell kirendelni a **gondnokság alá helyezési és a gondnokság alá helyezés módosítása, illetve megszüntetése iránti perekben**,⁵ ugyanis szakkérdés annak eldöntése, hogy a gondnokság alá helyezni kívánt személy belátási képessége tartósan teljes mértékben, vagy csupán meghatározott ügycsoportokban hiányzik. Csak a tényállás minden oldalú tisztázása után lehet állást foglalni abban a kérdésben, hogy a gondnokság alá helyezés feltételei egyáltalán fennállnak-e, s ha igen, akkor lehet azt eldönteni, hogy az alperes belátási képessége elmebeli állapota, szellemi fogyatkozása vagy egyéb ok miatt tartósan vagy időszakonként visszatérően nagymértékben csökkent, avagy pedig állandó jelleggel hiányzik, és hogy ennél fogva cselekvőképességet teljesen vagy részlegesen korlátozó gondnokság alá helyezésnek van-e helye. Ha a beszerzett elmeszakértői vélemény hiányos, a bíróságnak fel kell hívnia a szakértőt véleményének kiegészítésére. (BH1979.293) A szakértő kirendelése ezen perekben egy esetben mellőzhető

⁵ Pp. 310. § (1) bek.

kivételesen, amennyiben az alperes személyes meghallgatására sem kerül sor, mert ismeretlen helyen tartózkodik vagy a meghallgatása más elháríthatatlan akadályba ütközik.⁶

A **házassági perekben és szülői felügyelettel kapcsolatos perekben** gyakori, hogy pszichológus szakértő vizsgálja meg a szülőket és gyermekeket annak eldöntése végett, hogy melyik szülő alkalmasabb a gyermek kedvezőbb testi, lelki, erkölcsi fejlődésének biztosítására. A bíróságnak a gyermek életét érintő minden körülmény feltárásával és együttes mérlegelésével kell határoznia.⁷ Egyes kiragadott körülmények túlértékelése, más szempontoknak pedig a figyelmen kívül hagyása akadályozza, hogy a gyermek elhelyezésénél a gyermek érdeke megfelelően érvényesüljön. A bíróságnak gondosan vizsgálnia kell, hogy a szülőket az egyéniségük, életmódjuk, erkölcsi tulajdonságaik alkalmassá teszik-e a gyermek nevelésére. A szakértő kirendelő végzésben a bíróság a peres felek és a gyermek(ek) vizsgálatára és az ügy körülményeitől függően általában a következő kérdések megválaszolására hívja fel a szakértőt: a szakértő állapítsa meg, hogy a perbeli gyermekek melyik szülőhöz kötődnek erősebben, a kötődésnek mi az oka; van-e olyan érzelmi tényező, amely a perbeli gyermekek egyik vagy másik szülőnél való elhelyezését motiválná - figyelembe véve a szülők gyermekekhez való ragaszkodása őszinteségét; melyik szülő alkalmasabb a gyermeknevelésre egyénisége, nevelési képessége alapján; amennyiben mindketten alkalmasak, úgy állítson fel rangsort; melyik szülő biztosítaná a gyermekek kedvezőbb testi, értelmi, erkölcsi fejlődését; a gyermekek jelenlegi környezetükhöz való viszonyát milyen tényezők motiválják, kiszakításuk eddigi környezetükből okozna-e problémát fejlődésükben; van-e a szülőknek káros szenvedélye, mely negatívan befolyásolhatná a gyermekek fejlődését; észlelhető-e bármelyik fél részéről a gyermekek másik fél ellen történő nevelése, ezirányú befolyásolása, akár érzelmi, akár tárgyi (ajándékok stb.) formában. Nagyon fontos azonban leszögezni, hogy a szakértői vélemény csupán egy a per eldöntéséhez szükséges bizonyítékok láncszemei közül, még akkor is, ha esetleg kiemelkedő jelentősége van.

A balesetből eredő **kártérítési perekben** szakkérdés annak eldöntése, hogy a baleset következtében milyen sérüléseket szenvedett a károsult; van-e maradandó egészségkárosodása (akár testi, akár

⁶ Pp.310. § (2), 309. § (3) bek.

pszichés jellegű) vagy súlyos egészségromlása, mely egész további életére kihat, és ez miben nyilvánul meg; a károsult munkaképessége a baleset következtében csökkent-e, amennyiben igen, akkor ez %-ban kifejezve mekkora mértéket tesz ki; az elszenvedett sérelem milyen mértékben nehezíti meg a károsult társadalomban való részvételét; rászorul-e mások segítségére, szüksége van-e gyógyszeres kezelésre; várható-e az állapotában, s ha igen, akkor mennyi időn belül, s milyen mértékű javulás. Ezen ügyekben a bíróság általában igazságügyi szakértői intézetet szokott kirendelni, tekintettel arra, hogy igen sokrétű, összetett vizsgálatot igényel a kérdések megválaszolása. A **nem vagyoni kártérítés** alapjaként megjelölt pszichés károsodás megítéléséhez általában nem mellőzhető a szakértő kirendelése.

A szakértői bizonyítás fontossága elismerendő tény, azonban ma eljutott odáig a peres gyakorlat, hogy intő jelek is vannak a szakértői tevékenységgel kapcsolatban. A szakértő ugyanis szaktudásánál fogva a ténybeli kérdések tekintetében tehet megállapításokat, és a tényállás megállapításában segítheti a bíróság munkáját. Helytelenül jár el azonban a bíróság akkor, ha a tényállás felderítésének és a bizonyítékok mérlegelésének feladatát a szakértőre bízta. Ha a tény felderítése nem igényel speciális szakismeretet feltárása bírói feladat.⁸ Jogi kérdésekben azonban nem nyilváníthat véleményt, mert azok a bizonyítási eljárás területén kívül esnek, a jogi kérdésekben a bíró a „szakértő”. Így a feltűnő értékkülönbség vizsgálatakor a szakértő például csak annak eldöntésére jogosult, hogy az adásvételi szerződés pillanatában mennyi volt az értékesített ingatlan tényleges forgalmi értéke, arra nézve azonban nem tehet megállapításokat, hogy ezen érték és a vételár közötti érték belesik-e a feltűnő értékaránytalanság kategóriájába. Ez utóbbi kérdés ugyanis már jogi, a joggyakorlat által alakított, a bírói mérlegelés körébe eső kérdés. Abban az esetben, ha a szakértő mégis ilyen megállapítást tenne, azt a bíróságnak figyelmen kívül kell hagynia.

A szakértői bizonyítás másik, napjainkban jelentkező komoly veszélye, hogy a bíróságok olykor mérlegelés nélkül hagyatkoznak a szakértői véleményre, akkor is ha az valamilyen hibában szenved. A bíróság nem mulaszthatja el a szakértői vélemény logikai kontrollját akkor sem, ha a felek annak megállapításait nem vitatják. Amennyiben pedig aggályosnak ítéli, fel kell hívnia a bizonyító fél figyelmét arra, hogy e körben a bizonyítás sikertelennek bizonyult.

⁸Kengyel Miklós: A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp. 2005. 210.old

II. A szakértői bizonyítás elrendelése

1. A felek szerepe

A bíróság köteles a feleket tájékoztatni, ha a bizonyítandó tény megállapításához vagy megítéléséhez szükséges különleges szakértelemmel nem rendelkezik. A bíróság a bizonyító fél indítványára rendeli ki a szakértőt, kivéve ha a törvény a hivatalbóli bizonyítást megengedi. A szakértői bizonyítással kapcsolatos szabályokat 2006. január 1-től a 2005. évi XLVIII. törvény rendelkezései reformálták meg, a módosítás nyomán a törvény elsősorban a felek megállapodására bízta a kirendelésre kerülő szakértő személyének meghatározását. Ha a felek a szakértő személyében nem állapodnak meg, arról a bíróság dönt. Az utóbbi esetben a feleket a szakértő kirendelése tárgyában - szükség esetén - meg kell hallgatni⁹, és a kirendelésnél a felek egyetértő javaslatát lehetőleg figyelembe kell venni. A módosítás következtében lehetőség nyílt arra is, hogy a bíróság az önálló szakértők és szakértői intézmények mellett igazságügyi szakértői tevékenységet végző gazdasági társaságot és állami szervet, szervezetet vagy intézményt is kirendeljen. Gazdasági társaság vagy szakértői intézmény kirendelése esetén, a társaság, illetve az intézmény a kirendelő végzés kézhezvételétől számított 8 napon belül köteles a bíróságnak és a feleknek bejelenteni, hogy az ügyben a társaság melyik tagja vagy alkalmazottja, illetve az intézmény melyik alkalmazottja jár el.¹⁰

2. Megkeresés

A szakértő kirendelése a perbíróság feladata, lehetőség van azonban arra, hogy a szakértő kirendelésére más belföldi bíróság útján kerüljön sor. Ezzel a lehetőséggel a bíróságok viszonylag ritkán élnek. Ekkor a perbíróság a szakértő kirendelését rábízta a megkeresett bíróságra¹¹, továbbá ha a felek a szakértő személyében nem állapodnak meg, a szakértő személyének kiválasztása is a megkeresett bíróságra hárítható. A bíróság szükség esetén külföldről is beszerezhet - rendszerint külföldi bíróság megkeresése útján - szakértői véleményt, ha ezt nemzetközi szerződés vagy viszonyosság lehetővé teszi. Ekörben az 1954. és 1970. évi Hágai Egyezmény, az Európai Unión belül

⁹ Pp. 177. § (3) bek.

¹⁰ Pp. 180. § (4) bek.

¹¹ Pp. 177. § (4) bek.

az 1206/2001/EK rendelet az irányadó.

3. Több szakértő

Rendszerint egy szakértőt kell alkalmazni, több szakértőt (társszakértőt) csak különböző szakkérdések felmerülése esetében lehet kirendelni.¹² Több szakértő kirendelése esetén a bíróságnak meg kell határoznia a szakértők tevékenységét, annak sorrendjét és az együttműködés módját, kivéve ha az egyik kirendelt szakértő intézmény, ebben az esetben a szakértők együttműködéséről az intézmény gondoskodik. Annak sincs akadálya, hogy a bíróság a kirendelő végzésben a kirendelt szakértőt jogosítsa fel arra, hogy további szakértőket vonjon be a szakvélemény elkészítése érdekében. Ha a vizsgálatban több szakértő működött közre, a véleményben fel kell tüntetni, hogy melyik szakértő milyen vizsgálatot végzett. Ha több szakértő azonos véleményre jut, a szakvéleményt közösen is előterjeszthetik (együttes szakvélemény). A szakértő a vizsgálat egy részének elvégzésére szakkonzultánst is felkérhet, a szakvéleményben azonban meg kell jelölnie, hogy a lelet, vagy a megállapítás része kitől származik.

A szakértőnek nincs olyan jogosultsága, hogy a kirendelést egyszerűen „továbbadja”, szakkonzultáns, szakértőjelölt és segédszemélyzet igénybevételeire azonban lehetősége van, erről a kirendelő szervet tájékoztatnia kell.

4. Munkaterv

Ha az ügy bonyolultsága, illetve a szakértői munka várhatóan nagy terjedelme vagy költsége ezt indokolja, a bíróság a fél kérelmére a szakértőt - szükség esetén a szakértőnek a tárgyaláson való előzetes meghallgatása után - felhívja, hogy szakértői feladatáról és annak várható költségeiről előzetes munkatervet készítsen.¹³

A 2006-os Pp-módosítással életre hívott, fent hivatkozott munkaterv elkészítésére csak a bizonyító fél kérelme esetén hívhatja fel a bíróság a szakértőt és csak akkor, ha azt a szakértői feladatok összetettsége, előre látható nagy munkaigényessége, illetve ezzel összefüggő költségvonzata indokolja. A munkatervben a szakértőnek részleteznie kell azokat a feladatokat, amelyeket az adott

¹² Pp. 177. § (1) bek. 2. mondat

¹³ Pp. 177. § (5) bek.

kérdésben a szakvélemény kialakításához el kell végeznie, s ehhez kapcsolódóan az azokkal felmerülő költségei (munkadíj, készkiadás) várható nagyságát. Az elkészített munkatervhez is köteles a szakértő díjjegyzéket csatolni, amelyben a munkaterv elkészítésével összefüggő költségeit oly módon kell felszámítania, hogy annak indokoltága ellenőrizhető legyen. A munkaterv elkészítésének várható költségeit is a bizonyító fél köteles előlegezni, mégpedig letétbehelyezéssel.

A munkaterv elkészítésére a bíróságnak a szakértőt határidő megjelölésével kell felhívnia. Miután ebben az esetben nem szakvélemény előterjesztéséről van szó, annak időtartama még indokolt meghosszabbítás esetén sem haladhatja meg a 45 napot (Pp. 104. § (1) bek).

A bizonyító fél a munkaterv ismeretében nyilatkozik arról, hogy kéri-e a szakértői munka elvégzését. A munkaterv elkészítésének költségeit a bizonyító fél köteles előlegezni. Ha a bizonyító fél a bíróság felhívásában megszabott határidő alatt nem nyilatkozik, vagy a szakértői bizonyításra irányuló indítványát visszavonja, illetve a munkatervben megjelölt szakértői díjat nem helyezi letétbe, a munkaterv elkészítése költségeinek viselésére a 80. § (2) bekezdésében foglaltakat kell alkalmazni. A munkaterv készítésére vonatkozó szabályok arra az esetre is vonatkoznak, amikor a bíróság hivatalból rendelte ki a szakértőt. A munkaterv elkészítésének költségeit ebben az esetben is a bizonyító fél köteles előlegezni.

5. A kirendelő végzés

A szakértői bizonyítás elrendelése a szakértő kirendelésével történik, erre azonban csak a szakértői díj bizonyító fél általi előlegezését (kivéve ha a fél költségmentességben részesült, vagy tárgyi költségfeljegyzési jogos perről van szó) követően kerülhet sor. A szakértőt a bíróság végzéssel rendeli ki, amelyben meghatározza a megválaszolandó kérdéseket, figyelembe véve a felek által indítványozott kérdéseket is. A bíróság a kirendelő végzésben figyelmezteti a szakértőt a hamis szakvéleményadás következményeire.¹⁴ A bíróság a szakértőt a vélemény írásbeli előterjesztésére megidézése nélkül kirendeléskor utasíthatja. Ha a bíróság szükségesnek tartja, a szakértőt megidézheti. A törvény tehát az eljáró bíróságra bízta azt, hogy a szakértőt kirendeléskor a

¹⁴ Pp. 180. § (1) bek.

véleményének írásbeli előterjesztésére utasítja, vagy ha azt szükségesnek tartja, megidézi-e. A bíróság vagy az írásbeli kirendelésben vagy a tárgyaláson ismerteti a megválaszolásra váró szakkérdéseket.

A bírói gyakorlat az írásban előterjesztett szakvéleményt részesíti előnyben. A véleményadás szóbeli módja kizárólag akkor célszerű, ha feltehető, hogy a szakértő a feltett kérdésekre az iratok tanulmányozása és szakértői vizsgálat nélkül a tárgyaláson nyomban véleményt tud nyilvánítani. Amennyiben a bíróság a kirendelő végzésben a szakértőt szóbeli véleményadásra kötelezte, a tárgyalásra meg kell idéznie és szakértőként kell meghallgatnia.

A szakvélemény szóbeli előterjesztésétől meg kell különböztetnünk a szakértő perbevezetésének intézményét. Ez utóbbira akkor kerül sor, ha már maga a szükséges szakértői kompetencia körülhatárolása, a feltenni kívánt kérdések megfogalmazása, a szakértői módszer megértése során a bíróság nehézségbe ütközik. A szakértő tárgyaláson történő meghallgatására kerül sor ilyen esetben, majd a bíróság a tárgyalás elhalasztása mellett utasítja a szakértői vélemény írásbeli vagy szóbeli előterjesztésére.

A szakértővel mindazokat az adatokat közölni kell, amelyekre feladatának teljesítése végett szüksége van. Evégből a szakértő a per iratait megtekintheti; a tárgyaláson, ideértve a bizonyítási eljárást is, jelen lehet, a felekhez, a tanúkhöz és a többi szakértőhöz közvetlenül kérdéseket intézhet, végül egyéb bizonyítást is indítványozhat, amennyiben ez feladatának teljesítéséhez szükséges. A kirendelő határozatnak - a szóban előterjesztendő szakvélemény esetén is - tartalmaznia kell a szakértő részére átadandó iratok, tárgyak megjelölését, ezek visszaszolgáltatására, kezelésére vonatkozó rendelkezést vagy azt, hogy ezeket hol tekintheti meg. A bíróságnak meg kell határoznia azokat a szakkérdéseket, amelyekre a szakértőnek választ kell adnia, a szakvélemény előterjesztésre megszabott határidőt, annak módjára vonatkozó rendelkezést és az esetleges soronkívüliségre való utalást. A bíróság a kirendelő végzésben rendelkezik arról, hogy engedélyezi-e a saját gépjármű használatát a szakértő részére. A felek és a per egyéb résztvevői indítványozhatják a szükséges kérdések feltevését. A bíróság a kirendelő végzésben figyelmezteti a feleket, hogy közvetlenül a szakértőhöz írásban kérdéseket intézhetnek,

ez esetben a kérdéseket a bíróságnak is meg kell küldeni két példányban. A bíróságnak az olyan kérdésekre való válaszadást, amely a per elhúzásához vezetne, vagy amely nem releváns tényre vonatkozik meg kell tiltania.

A bíróság elrendelheti, hogy a szakértő a véleményadáshoz szükséges vizsgálatot a bíróság és esetleg a felek távollétében teljesítse.¹⁵

Érdemi döntésre kiható eljárási szabályt sért a bíróság, ha többirányú speciális szakismeretet igénylő jelentős tény megállapításához vagy megítéléséhez olyan szakértőt vesz igénybe, aki képesítésénél fogva csak az egyik szakterületen rendelkezik megfelelő szakismerettel (BH2006. 161.). A szakértőt a bíróság rendeli ki, a kirendelt szakértőnek ezért nincs joga arra, hogy a szakvélemény elkészítésébe - a bíróság előzetes engedélye nélkül - szakértőként más személyt vonjon be (BH1996. 492.).¹⁶

A szakértő nem rendelhető ki, ha testi vagy szellemi fogyatkozása miatt tőle helyes szakvélemény nem várható (tehát, ha tanúként sem lenne kihallgatható), valamint, ha a szakvélemény elkészítésével államtitkot, szolgálati titkot, illetve titoktartási kötelezettsége alá eső üzleti titkot sértene.

A szakértő kérheti a felmentését a szakvélemény adása alól, ha a tanúvallomás alól is mentesség illetné meg a Pp. 170. §-ban meghatározott okok miatt, vagy, mert elfoglaltsága vagy egyéb fontos ok miatt a szakvéleményt nem tudja elkészíteni.

¹⁵ Pp. 181. §

¹⁶ 3/1986. (II. 21.) IM r. 1. § (2) bek., 7. §

III. A szakértői bizonyítás lefolytatása

1. A szakvélemény

A szakértő a kirendelésnek megfelelően véleményét szóban vagy írásban, az előterjesztésre megszabott határidő alatt köteles előterjeszteni. A szakértői vélemény a rendelkezésre álló tényekből levont szakmai következtetések összefoglalása. Célja, hogy a szakértő szakismeretei alapján véleményt nyújtson adott szakkérdésben, és szakértelmével segítse az igazságszolgáltatás munkáját. A szakértői véleménynek meg kell felelni a szakértőkkel szemben támasztott alapvető szakmai követelményeknek. A szakértői véleménynek tényszerűnek, igazolhatónak, hitelesnek kell lennie, ezért elengedhetetlen, hogy a szakvélemény tartalmazza azokat a tényeket, amelyek a szakértői állásfoglalás alapul. A szakértői vélemény nem egy másik szakértőnek készül, szükséges, hogy a szakértő következtetései világosak, közérthetőek legyenek, hiszen az a bírónak, a feleknek szól, ők használják fel. A szakértői véleménnyel kapcsolatban támasztott alapvető követelmény a tárgyilagosság: elfogultságtól mentesen, az ellenérdekű felek érdekeitől függetlenül kell, hogy tartalmazza szakmai megállapításokat. Lényeges, hogy a szakértő minden, a szakterületéhez tartozó kérdést megvizsgáljon és megválasszon, esetlegesen külön kérdés nélkül jelezze, és térjen ki az általa felismert releváns körülményekre. A szakértő azonban nem foglalhat állást jogkérdésben, és el kell utasítania minden olyan kérdés megválaszolását, amely túllép kompetenciakörén, a szakértő nem léphet a hatóság helyébe.

Fontos, hogy az igazságügyi szakértő a szakvélemény tartalmával összefüggésben nem utasítható. Az igazságügyi szakértő az írásbeli szakvéleményt aláírásával köteles ellátni, és köteles azon feltüntetni a nyilvántartási számát. A szakvéleményt az igazságügyi szakértő ellátja bélyegzőjével is. A bélyegző feltünteti az igazságügyi szakértő nevét, az igazságügyi szakértői igazolványában meghatározott szakterületét és a nyilvántartási számát.¹⁷

A szakvéleménynek tartalmaznia kell a vizsgálat tárgyára, a vizsgálati eljárásra és az eszközökre vonatkozó részletes adatokat. Ki kell terjednie a vizsgálat módszerére, a szakmai

¹⁷ Isztv. 16. § (4) bek.

ténymegállapításokra, az ezekből levont következtetésekre, utalva a bizonyosságra vagy a valószínűség fokára és a feltett kérdésekre adott válaszokra (vélemény). A véleménynél a szakértőnek értékelnie kell az esetleg korábban lefolytatott vizsgálat adatait és megállapításait. Közölnie kell a bírósággal azokat a részeredményeket is, melyek alapján a következtetéseket kialakította. Ha a vizsgálatban több szakértő vett részt, a véleménynek tartalmaznia kell azt is, hogy melyik szakértő milyen vizsgálatot végzett.

A szakvélemény bevezető résszel kezdődik, amiben szerepel a kirendelő hatóság megnevezése, a szakértő és a vizsgálatban részt vevő személyek adatai, a kirendelő hatóság által feltett kérdések. A lelet tartalmazza a vizsgálatra megküldött tárgyak leírását, a mintavételt, a vizsgálati eljárást, az eszközöket. A vizsgálati rész mutatja be az alkalmazott módszereket, a vizsgálat menetét, a szakmai gyakorlat leírását. A szakvélemény egyik legfontosabb része a vélemény, hiszen ebben a részben válaszolja meg a szakértő a kirendelő hatóság által feltett kérdéseket. Nagyon fontos része továbbá a vizsgálati módszerek ismertetése, mivel ez a rész jelent ellenőrzési lehetőséget a kirendelő hatóságnak ahhoz, hogy a szakértő munkáját ellenőrizze, megállapítsa, hogy a szakértő milyen módszert követve jutott a megállapításira. Ha a vizsgálati módszerek ismertetése hiányzik a szakértői vélemény nem fogadható el.

A szakértő a szakvéleményt a saját nevében adja. A szakvélemény magában foglalja a kirendelő hatóság és - a kirendelő hatóság útján - a felek által feltett kérdések megválaszolását, továbbá a feltett kérdésekkel összefüggő más szükséges megállapítások közlését.¹⁸

A szakvélemény szóbeli előterjesztése esetén a tárgyaláson a szakértőnek lehetőséget kell adni arra, hogy véleményét összefüggően adja elő. A szakértőnek ismertetnie kell azokat az általa értékelt adatokat és tényeket is, melyekből a vélemény ellenőrizhető. A vélemény előterjesztése után a bíróság és a felek kérdéseket tehetnek fel a szakértőhöz, de a szakértőt is megilleti az a jog, hogy a felek és a per egyéb résztvevőihöz közvetlenül kérdéseket tegyen fel.

¹⁸ Isztv. 16. § (3) bek.

A bíróság a szakértőt szakvéleménye előterjesztése, írásbeli véleményének kiegészítése vagy részletesebb kifejtése végett a tárgyaláson személyes megjelenésre kötelezheti. A gyakorlatban azonban a bíróság az elkészült szakvéleményt postai úton küldi meg a feleknek azzal, hogy arra a megszabott határidőn belül nyilatkozatot vagy észrevételeket tehetnek, és indítványozhatják a szakértő tárgyalásra történő megidőzését.

2. A szakértő szóbeli meghallgatása

Amennyiben a bíróság mégis a szakértő szóbeli meghallgatása mellett dönt, úgy a megidézett szakértő meghallgatása előtt meg kell állapítani személyazonosságát - 2008. július 1. napjától igazságügyi szakértő esetében a szakértő nevének, szakértői igazolványa számának és elérhetőségi címének rögzítésével -, továbbá azt, hogy a felekkel milyen viszonyban van, és hogy nem áll-e fenn reá kizáró ok; a szakértőt figyelmeztetni kell a hamis véleményadás következményeire is.¹⁹ Ha a szakértő a szakvéleményét már korábban írásban előterjesztette, arra vonatkozóan kell szóban nyilatkoznia, hogy szakvéleményét fenntartja-e, vagy azt mennyiben kívánja módosítani például a felek észrevételihez, nyilatkozataihoz, kérdéseire képest.

A szakvélemény előterjesztését követően a felek nyilatkozatokat, észrevételeket tehetnek a szakvéleményre, kérdéseket intézhetnek a szakértőhöz.²⁰ Előfordulhat ezek nyomán, illetve a tárgyaláson a bíróság vagy a felek által a szakértőhöz intézett kérdések során kiderül, hogy a szakvéleményt a szakértő módosítaná valamely ponton. Kiderülhetnek olyan információk, amelyek miatt a szakvéleményt ki kell egészíteni, vagy meg nem válaszolt kérdések miatt pótszakértői véleményt kell készíteni. Lényeges eljárási szabálysértésnek minősül, ha a bíróság alkalmas módon nem biztosítja a félnek a szakvéleményre vonatkozó észrevétel előterjesztésének lehetőségét (EBH2002. 790.; BH2003. 389). Lényeges eljárási szabályt sért a bíróság akkor is, ha - kellő indoklás nélkül - a feleknek a szakértőhöz intézni kívánt kérdéseit nem továbbítja, illetőleg ha nem teszi lehetővé a felek részére azt, hogy a szakértő kiegészítő véleményére észrevételeket tegyenek, vagy hogy ezzel kapcsolatban a szakértőhöz kérdéseket intézzenek (BH1988. 198.).

¹⁹ Pp. 180. § (1) bek.

²⁰ Pp. 182. § (2) bek.

3. A nem megfelelő szakvélemény

Előfordulhat, hogy a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével, illetve a bizonyított tényekkel ellentétben állónak látszik, vagy helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, ilyenkor a szakértő köteles a bíróság felhívására a szükséges felvilágosítást megadni. A szakértői vélemény kiegészítésének kérdése felmerülhet úgy, hogy maga a szakértő nem teljesítette megfelelően a kötelezettségét, ám az is megeshet, hogy a szakértő kirendelése óta a perben napfényre került új információ folytán szükséges a szakértői vélemény kiegészítése bizonyos kérdésekben.

A Pp-ből kitűnik, hogy a szakvélemény fogyatékoságainak megszüntetését elsősorban a szakvélemény kiegészítésének elrendelésével, illetve a szakértő meghallgatásával kell megkísérelni, és csak akkor javasolt más szakértőhöz fordulni, amennyiben ő nem képes az ellentmondások feloldására.

4. Más szakértő

A bíróság a fél kérelmére - ha a bizonyítás szempontjából szükségesnek látszik - a kirendelt szakértő helyett - akár a véleményének beszerzése előtt, akár azt követően - más szakértőt rendelhet ki. A kirendelésre a 177. § (3) bekezdés rendelkezését megfelelően alkalmazni kell, azaz elsősorban a felek megállapodása bír jelentőséggel, s csak megegyezés hiányában dönt a bíróság a szakértő személyéről. Ha azonban a bíróság a szakértőt a felek egyetértő javaslatára rendelte ki, más szakértő kirendelésének a szakvélemény előterjesztése előtt csak akkor van helye, ha a szakértő a véleményadással késlekedik, kizárás okából (178. §) vagy valamely más fontos okból nem járhat el.

Ha a szakvélemény homályos, hiányos, önmagával vagy más szakértő véleményével ellentmondónak látszik, vagy a helyességéhez egyébként nyomatékos kétség fér, a bíróságnak fel kell hívnia a szakértőt, hogy a szakvélemény kiegészítésével, vagy a szükséges felvilágosítás megadásával szüntesse meg a szakvélemény fogyatékoságait. Ha az ellentmondások (hiányok) a szakértő útján nem oldhatók fel, a bíróság hivatalbóli bizonyítás esetén saját hatáskörben, egyébként a bizonyító fél kérelmére más szakértőt rendel ki. A bizonyító fél joga eldönteni: az ellentmondásos

szakvélemény helyett újabb szakértő kirendelésére irányuló kérelemmel megkísérli-e az adott szakkérdés egyértelmű tisztázását, vagy sem. A bíróság nemcsak abban az esetben nem rendelhet ki újabb szakértőt, ha a fél azt nem kéri, de akkor sem, ha a fél olyan szakvéleményt követően kéri új szakértő kirendelését, amely hiányosságot, ellentmondást - annak kiegészítése folytán - nem tartalmaz. A szakértői véleménnyel elégedetlen fél kérelme, a szakvélemény más szakértő szakvéleményével való ellenőrzésének indítványozása önmagában a szakvélemény helytállóságát nem kérdőjelezi meg, és nem lehet további szakértő kirendelésének indoka (LB Pfv.X.20405/1998.- BH 1998.534.).

A más szakértő feladata nem a korábbi szakvélemény felülbírálata, hanem az eldöntendő szakkérdésben egy újabb szakvélemény előterjesztése. Erre a szakvéleményre a felek természetesen ismét tehetnek észrevételeket, és a szakértőhöz kérdések feltevését indítványozhatják.

5. Ellentmondó szakvélemények

Amennyiben a szakértő véleménye a korábban eljáró szakértő véleményétől lényegesen eltér, a bíróságnak az ellentét feloldását a szakértők együttes meghallgatásával kell megkísérelnie. Ez az eljárási rend akkor is, ha a perben csak egy szakértő kirendelésére került sor, de a bírósági eljárást megelőző nemperes, előzetes bizonyítási eljárásban, vagy alapeljárásban került sor a másik szakértő kirendelésére, és az ott készült szakértői vélemény, valamint a perben kirendelt szakértő véleménye között fedezi fel az ellentmondást a bíróság. Ha a szakértők együttes meghallgatása sem vezet eredményre, a bíróságnak az ellentmondást szakértői testület kirendelésével kell feloldania. A Pp. korábbi szabályaival ellentétben, tehát a második szakértő nem felülbírálja a korábbi szakértő véleményét, nincs lehetőség továbbá újabb és újabb szakértő kirendelésére sem, a második szakértő kirendelése után, az ellentét feloldását szakértői testület kirendelésével kell megkísérelni. A szakértői testület feladata nem a korábbi szakvélemények felülbírálata, szakvéleménye a szakértő szakvéleményével esik egy tekintet alá, nem mellőzhető tehát annak logikai kontrollja sem. Mégis elmondható, hogy az ilyen szakvéleménynek nagyobb súlya van a bizonyítékok értékelése során, a testület tagja ugyanis csak olyan nagy tudású, sok éves tapasztalattal rendelkező szakértő lehet, aki az adott szakterület legmagasabb szintű ismeretével rendelkezik. Ha pedig a bíróság kétségét a

szakértői testület szakvéleményének sem sikerült eloszlatnia, vagy annak hibáit a korábban ismertetett eszközök igénybevételével sem sikerült kiküszöbölni, a bizonyítási eljárást ebben a körben eredménytelennek kell nyilvánítani, és a bíróságnak a rendelkezésre álló egyéb bizonyítékok alapján kell döntést hoznia.²¹

A szakértői vélemények között mutatkozó lényeges eltérés feloldásának elmulasztása az ítéletet megalapozatlanná teszi. (BH1996. 196.) Lényeges eljárási szabályt sért a bíróság, ha a szakértői vélemények közötti lényeges ellentmondások ellenére - az azok feloldására irányuló bizonyítási indítványt mellőzve - azok tisztázása nélkül hoz érdemi határozatot (BH1999. 132).

²¹ Kengyel Miklós: A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp. 2005. 300.old.

Felhasznált irodalom, jogszabályi hivatkozások:

Kengyel Miklós: A polgári perbeli bizonyítás gyakorlati kézikönyve, KJK-Kerszöv Jogi és Üzleti Kiadó Kft., Bp. 2005.

Kengyel Miklós: Magyar eljárásjog, Osiris Kiadó, Budapest, 2004.

1952. évi III. törvény a Polgári perrendtartásról

2005. évi XLVII. törvény az igazságügyi szakértői tevékenységről

3/1986. (II.21.) IM rendelet az igazságügyi szakértők díjazásáról

BH1979.293

BH1987.411.

BH1988.198.

BH1996.196.

BH1996.492.

BH1998.534.

BH1999.132.

BH2006.161.

BH2003.389.

BDT2003.780.

EBH.2002.790.